

Església de Sant Pere de l'Alou o del Racó

Navàs

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Sector nord del terme municipal. Antiga demarcació i parròquia de Sant Cugat.
Emplaçament	Ctra de Viver i Serrateix (BV-4235) al km 3,3 camí direcció sud i seguir les indicacions dels rètols cap a ca l'Estruch. Poc abans d'arribar a aquesta masia camí direcció NW (indicat amb rètol: Pla de Sant Pere) uns 400 m.
Alçada:	484
Coordenades:	
Latitud:	41.91474
Longitud:	1.83066
UTM Est (X):	403028
UTM Nord (Y):	4640971

Classificació

Número de fitxa	08141 - 347
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Medieval Romànic
Segle	XII
Estat de conservació	Dolent
Notes de conservació:	En estat de ruïna. Actualment cobert per la vegetació.
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	BPU
Observacions protecció:	Pla Especial Urbanístic de Protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages), 2018, amb els núms. 32.EA i 12.BARP. Nivell 2. Conservació. Nivell 4. Ambiental / Nivell 6. AEA
Data aprovació:	dc., 20/02/2019 - 12:00

Número inventari	CCAA 1556
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Sense ús
Titularitat	Privada
Titular:	08140A007000190000IL

Fitxes associades:[Cova del Lladre](#)[Església de Sant Cugat del Racó](#)[Església de Santa Maria de les Esglésies](#)[Pla de Sant Pere](#)[Tombes del Pla de Sant Pere](#)**Autoria de la fitxa** Jordi Piñero Subirana**Data de registre de la fitxa:** dc., 30/06/2021 - 10:17

Descripció

Ruïnes de l'antiga església romànica de Sant Pere, emplaçades a l'altiplà anomenat Pla de Sant Pere, ben a la vora de l'indret on hi ha documentat un destacat jaciment ibèric i romà, així com un bon nombre d'elements patrimonials atribuïbles a l'època medieval.

Les restes de l'església romanen sobre un petit promontori enmig del pla. Foren excavades l'any 1981, però han tornat a quedar ocultes per la vegetació. En resten els murs perimetrals de l'església fins a una alçada d'un metre aproximadament, cosa que permet resseguir-ne la planta, que era de nau única i absis semicircular orientat a llevant i de radi ultrapassat. Els murs són construïts amb un aparell de carreus ben escairats i disposats en filades. L'edifici estaria interiorment arrebossat, ja que tenia fragments d'argamassa moderns. La porta estava situada a l'extrem del mur de migjorn.

A l'interior de l'església s'hi ha documentat dos blocs de pedra que semblen ser tenants d'altar. Ambdós presenten un forat, que podria ser l'encaix per a la taula (JUNYENT, 1984: 347). En una prospecció feta l'any 2006 es van documentar en aquest indret ceràmiques medievals grises i marrons, així com un fragment de pedra polida que recorda recipients tardo-antics. Així mateix, entorn del camp que voreja l'església van aparèixer restes òssies que podrien correspondre a la necròpolis associada a l'església.

Uns pocs metres al nord-est de l'església, a l'altre costat del camí, s'hi localitza un grup de sitges excavades a la roca que cal suposar que estaven associades a l'església. Les dues que actualment són visibles es troben ja en terme municipal de Viver i Serrateix. N'hi havia una tercera, situada més a prop del camí i que ha quedat tapada. El masover de la masia propera anomenada la Sala, de nom Rossend, fou qui va descobrir aquestes sitges entorn de 1968. Més tard hi construï a sobre una mena de barraca que encara existia a la dècada de 1990 i que actualment ja no hi és.

Observacions:

Denominació popular: Sant Pere de les Cigales

L'església de Sant Pere de l'Alou es troba a la frontera entre els municipis de Navàs i Viver i Serrateix. Tradicionalment s'ha considerat que formava part de Navàs, ja que el termenal passava pel camí. Així

consta en totes les publicacions i inventaris del patrimoni. En la revisió dels termes municipals que es va fer recentment, però, aquest fet va passar per alt i l'església va quedar fora del municipi de Navàs per pocs metres. La intenció de l'Ajuntament, però, és iniciar els tràmits per restituir-la a Navàs.

Tal com hem dit, l'església es troba envoltada d'un jaciment arqueològic d'època ibèrica i romana, de manera que algunes de les restes arqueològiques identificades en aquest indret es poden solapar. En un entorn proper hi trobem també un bon nombre d'elements patrimonials, la majoria atribuïbles a l'època medieval. Concretament, hi ha diversos conjunts de tombes medievals excavades a la roca (algunes a la banda de llevant del camí i, per tant, ja en terme municipal de Viver i Serrateix; inclouen tombes antropomòrfiques). També hi trobem un bon nombre de tines, premses o trulls excavats a la roca, així com un eremitori del tipus cova de fornó (la Cova del Lladre). D'aquest últim en parlem a l'apartat d'història. Hem optat per individualitzar la majoria d'aquests elements amb una fitxa pròpia.

L'any 1981 Iñaki Padilla i estudiants de la Universitat de Barcelona van portar a terme l'excavació de l'interior de l'església de Sant Pere i en delimitaren la planta. Al territori de l'entorn s'hi localitzaren algunes tombes i es van documentar les sitges.

Núria Puigdemívol Estruch va realitzar un croquis de la primitiva església de Sant Pere del Racó a partir de les informacions proporcionades per Josep Soler Pladelasala. Aquest l'havia dibuixat a partir del record del seu pare, Isidre Soler, àlies Filaborres, que encara l'havia vista dempeus. Segons això, l'església tenia una mena de pati al seu voltant. Aquests dibuixos es reproduïxen al blog de Maria Estruch.

Fotografia interior de l'absis i dibuix-reconstrucció de l'església procedents del blog de Maria Estruch. Informacions diverses facilitades per Maria Estruch i per Josep M. Badia.

Història

Ja hem dit que al Pla de Sant Pere s'hi ha identificat un jaciment d'època ibèrica i romana que sembla força important, tot i que només se'n coneguin troballes superficials. Tindria una pervivència fins època tardo-romana i podria enllaçar amb les nombroses restes alt-medievals que també es troben a la zona.

Per la seva tipologia, l'església pot considerar-se una construcció del segle XII. És esmentada per primera vegada en un document de l'any 1293 com a Sant Pere de l'Alou. Sembla que no hauria passat de capella rural, que depenia de Sant Cugat del Racó. Segons Josep M. Badia, no és correcte que hagués format part del terme del castell de Castelladral, tal com afirmen alguns autors (BENET, 1984: 346-347), sinó que Sant Cugat i Sant Pere formaven part d'una senyoria o demarcació territorial sota el domini del monestir de Ripoll. En la *Catalunya romànica* (BENET, 1984: 346-347) també es diu, erròniament, que el topònim de l'Alou li vindria per formar part de l'alou d'*Ecclesias Clavatas*, però segons Josep M. Badia aquest alou era situat a la zona de Taurons i no té res a veure amb l'església de Sant Pere.

Així mateix, en el plafó explicatiu situat al costat de les ruïnes es diu que a la zona hi havia hagut un monestir visigòtic, una informació que tampoc és correcta. Popularment, es creu que a la zona del Pla de Sant Pere hi havia un convent, que es situa uns 300 m a l'est de la masia de la Sala, en un lloc on hi ha unes escales picades a la roca prop d'un trull, però d'aquest suposat monestir o convent no n'hi ha cap evidència. El que sí que hi ha molt a prop de l'església és un probable eremitori d'època alt-medieval conegut amb el nom de Cova del Lladre. És una de les anomenades coves de fornó, perquè estan excavades a la roca i tenen la forma d'un forn de pa. En aquest cas es troba a mitja costa del Puigmassó, que és la muntanya que s'aixeca al costat de ponent. Per tant, és una hipòtesi suggerent que vora la primitiva església hagués existit un nucli eremític que podria ser anterior a l'església i de tradició força antiga ja que, com hem dit, a la zona

hi ha documentades restes tardo-romanes i alt-medievals. Cal dir, a més, que uns 2,5 km al sud, al pla de les Esglésies, Josep M. Badia considera que al segle X hi havia hagut quatre nuclis dispersos amb esglésies que feien vida eremítica. Segons aquest autor, eren les *Ecclesias Clavatas* (enclavament amb esglésies), que no s'han de confondre amb l'alou d'*Ecclesias Clavatas*, situat més a l'oest. Això indicaria que a la zona hi havia una certa tradició eremítica i reforçaria la hipòtesi d'un eremitori prop de Sant Pere.

A finals del segle XIX la capella de Sant Pere es trobava en mal estat, i fou aleshores quan, pel que sembla, es va desmuntar per aprofitar-ne pedres en una construcció de la masia propera de la Sala, que era una masoveria del Soler. En aquest moment va coincidir també que es construï una capella a la masia del Soler amb la mateixa advocació de Sant Pere i que, en certa manera, va substituir el culte de l'antiga. Segons Josep M. Badia, que ha estudiat documentació de l'arxiu de la parròquia de Sant Cugat del Racó, en data de 21 de març de 1862 el Bisbe de Vic exposava que “se halla instruido e ultimado en esta Curia eclesiástica el expediente sobre erección de capilla pública en el manso Soler, hoy dia propiedad de D. Pascual Soler, sito en la parroquia de Salou”. I també que li consta que “se halla concluida la fábrica de la mencionada Capilla, bendecida y dedicada en honor de S. Pedro” (Notes Inèdites: BADIA, 2015).

Bibliografia

BENET, A; JUNYENT, F.; MAZCUÑAN, A. (1984). "Sant Pere de les Cigales (o de Salou)". *Catalunya Romànica*, vol. XI. Barcelona, P. 346-347.

BADIA, Josep M (2015). Notes inèdites

BOLÓS, J., PAGÈS, M. (1982). “Les sepultures excavades a la roca”. *Necròpolis i sepultures medievals de Catalunya. Annex 1 d'Acta Mediaevalia*, Barcelona, p. 85.

CAIXAL, ÀLVAR; VILAMALA, Imma i altres (2018). *Pla Especial Urbanístic de protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages)*. Ajuntament de Navàs. Fitxa 12.BARP

DAURA, A., GALOBART, J., PIÑERO, J. (1995) *L'arqueologia al Bages*. Col·lecció monografies, núm. 15. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, p. 163, 250-252.

ESTRUCH SUBIRANA, Maria. “Sant Cugat del Racó o de Salou (Bages)”, *Arrels* (blog internet)

MARTÍ, R.; FOLCH, C.; GIBERT, J. (2006). Memòria de les prospeccions arqueològiques a la Vall del Cardener. Arxiu Servei d'Arqueologia i Paleontologia. Núm. Reg.: 7084.

PIÑERO, J. (1995). *Inventari del Patrimoni Arquitectònic i Històric de Navàs*. Ajuntament de Navàs. Fitxa A. 10.

VILLEGAS, Francesc (1982). *El romànic al Bages. Estudi dels edificis religiosos*, Manresa, p. 155.

Enllaços d'interès:

[Blog de Maria Estruch "Arrels"](#)

